

Tomo Tomšič, Jaka Lah
in Robert Korošec
- kot -
ruski odposlanci

POTOVANJE SKOZI ČAS

16. IN 17. STOLETJE

Renesančna Anglija

Za angleško renesanso je značilen razcvet glasbe, na primer madrigala, in literature. Med najpomembnejšimi dramatikami tega časa so Shakespeare, Marlowe in Ben Jonson. Za vladarja je še vedno veljalo, da je predstavnik boga na zemlji. Moč aristokracije se je zmanjšala, povečala pa se je moč trgovcev. Trgovanje je bilo za takratno merkantilistično družbo, v kateri je morala biti država karseda samooskrbna, izrednega pomena, saj je prinašalo vir dohodkov za delovanje vlade in upravljanje centralizirane države. Trgovina je potekala tudi preko Atlantskega oceana. Potreba po čim večji samooskrbnosti je Anglijo gnala k zavzemanju novih ozemelj. Vladavina kraljice Elizabete I. predstavlja višek angleške renesanse. Največji politični nasprotnik takratne Anglije je bila Španija. Med letoma 1585 in 1605 so potekale angleško-španske vojne, ki so neuradno ime za vrsto konfliktov, tako v Evropi kot pri odkrivanju novih ozemelj v novem svetu, med tema dvema državama. Leta 1587 je dobil španski kralj Filip II. papežovo dovoljenje, da napade Anglijo in jo naredi spet katoliško. Naslednje leto je načrtovana španska invazija propadla, leta 1589 pa je kraljica Elizabeta nad Španijo poslala svojo armado, vendar je bila poražena. V tistem času je veljala španska mornarica za nepremagljivo, Španija pa je bila zaradi obsežnih kolonij bogata država.

Politični odnosi med Anglijo in Rusijo

Ruski car Ivan Grozni je navezal tesne vezi z Anglijo leta 1551, ko je bila ustanovljena trgovinska družba Moskovska družba, ki je imela monopol nad trgovino med Anglijo in Moskvo in ki je dobila dovoljenje za trgovanje brez standardne carine. Ivan in Elizabeta sta si več let dopisovala, pri čemer se je Elizabeta bolj zanimala za trgovanje, Ivan pa za vojaško zaveznitvo. Ivan jo je celo prosil, da bi mu v primeru ogroženosti njegove vladavine ponudila azil. Leta 1577 je Elizabeta dala Rusom dovoljenje za kitolov.

Ruska vojna na Poljskem

Leta 1558 je Ivan Grozni zaradi želje po dostopu do Baltskega morja napadel Livonijo, ki je obsegala današnjo Estonijo in Latvijo. V 24 let trajajoči vojni sta sodelovala še švedsko kraljestvo in na novo združena poljsko kraljestvo in litvanska vojvodina. Ivan Grozni je pozneje zavzel nekaj poljskega ozemlja, vendar ga je pod novim poljskim kraljem izgubil. Od leta 1605 do 1618 je potekala poljsko-moskovska vojna. Na začetku 17. stoletja je Poljska večkrat napadla Rusijo, stanje v tej državi so še poslabšala notranja nesoglasja, pa tudi velika lakota, zaradi katere je umrla tretjina prebivalstva.

Elizabetin odnos z moškimi

Elizabeta I. je okrog sebe rada zbirala lepe mlade fante, ki so bili izbrano oblečeni in so se znali spretno izražati. Prihajali so iz dobrih družin, bili so izobraženi in duhoviti. Morali so znati pesniti, plesati in igrati na inštrumente. Kraljici so ti fantje, ki so morali biti samski, delili komplimente, ki so bili včasih pretirani. Dvorjank je bilo v primerjavi z dvorjani malo, samo trideset, medtem ko je bilo moških več sto. Dvorjanke so smele nositi le črno-bele obleke, saj so bile barve kraljičin privilegij. Elizabetin najbolj znan domnevni ljubimec je bil sir Robert Dudley, ki je bil na skrivaj poročen. Poroko so ji med drugim ponujali švedski kralj Erik, španski kralj Filip, habsburški nadvojvoda Karl in francoski kralj Karel IX. Njihove ponudbe je zavrnila, saj so predstavljali grožnjo njenemu kraljestvu. Opevali so jo tudi znani dramatik in pesniki.

Kraljevi zakladnik

Kraljevi zakladnik je bil tretji najpomembnejši državnik v Angliji. Od leta 1351 je uboj kraljevega zakladnika veljal za izdajo. V 16. stoletju je bil človek na tem položaju najpomembnejša oseba v vladi in je de facto opravljal funkcijo premiera.

London

V elizabetinski Angliji je bil London nagneten okrog reke Temze, ki jo je bilo, ker je takrat obstajal le en most, težko prečkati. Ob bregovih Temze so bili priklenjeni kriminalci, na mestnih vratih in na mostu pa so bile nasajene odrezane glave razbojnikov. Ceste so bile ozke in spolzke od odpadkov in odplak iz nočnih posod, ki so jih zlivali kar skozi okno. Kanalizacije ni bilo. Mesto je bilo hrupno. Trgovina je potekala v centru za trgovsko dejavnost, ki se je imenoval Royal Exchange. Tiskarne so stale na ulici Fleet Street, ki je v 19. stoletju s prihodom časopisov postala središče pisateljev. Leta 1666 je bilo v velikem požaru v Londonu uničenih ogromno stavb. Mesto so nato ponovno pozidali, uredili široke avenije in s tem bistveno spremenili njegov videz.

Filoktet

Filoktet je bil po grški mitologiji odličen lokostrelec. Ker ga je v nogo ugriznila Herina kača, so ga Grki na poti nad Trojo pustili na otoku Lemnosu. Po desetih letih so se vrnil ponj, saj so za zavzetje Troje potrebovali njegov lok. Po eni različici zgodbe naj bi prav on ubil Parisa.

Vezi med Anglijo in Konstantinoplom

Zaradi vzpostavitve anglikanske cerkve je bila Anglija v 17. stoletju v sporu s katoliško Evropo, zaradi česar je navezala vezi z muslimanskim svetom. Muslimanom in protestantom je bilo namreč skupno sovražstvo do katolikov.

Med Anglijo in Otomanskim cesarstvom je tako potekala živahna trgovska izmenjava. Angleži so iz Otomanskega cesarstva uvažali začimbe, pistacije, vezenine, dragocene preproge in keramiko. Angleški plemiči so celo skušali posnemati obleke otomanskih vladarjev, po svojih dvorcih pa so obešali njihove portrete. Po njih naj bi bili zasnovani nekateri liki takratne angleške dramatike. Shakespearov *Othello* naj bi na primer temeljil na turškem veleposlaniku na Elizabetinem dvoru Mohamedu al-Annurju.

Euphrosyne

Euphrosyne, ki v stari grščini pomeni veselje, je ena od treh gracij, manjših grških božanstev lepote, ustvarjalnosti in plodnosti, ponavadi upodobljenih pri plesu v krogu.

Joseph Addison

Joseph Addison je bil angleški esejist, kritik, pesnik in dramatik, ki je v 17. stoletju uvedel nova merila literarnega okusa in presoje. Napisal je klasično tragedijo *Katon*, ki je bila v 18. stoletju pogosto citirana in razumljena kot primer republikanskih vrednot in svobode.

John Dryden

Dryden je bil angleški pesnik, kritik in dramatik, ki so ga zelo cenili že za časa življenja. Napisal je okrog 30 dramskih del. Opravljal je tudi vlogo dvornega pesnika kralja Jakoba II. Bil je edini dvorni pesnik, ki svojega položaja ni opravljal do smrti.

Jonathan Swift

Swift je bil pesnik, satirik, esejist in pisec političnih pamfletov, najbolj znan pa je po svojem delu *Guliverjeva potovanja*, v katerem kritizira družbo in moralo svojega časa.

18. STOLETJE

Za Veliko Britanijo je 18. stoletje pomenilo čas sprememb na različnih področjih življenja. Začela se je industrijska revolucija, število prebivalcev je raslo, posledično pa so se povečala tudi mesta. Razredne razlike so postajale vedno večje. Leta 1763 je s podpisom pariškega mirovnega sporazuma Velika Britanija dobila nazaj ozemlja, ki jih je zavzela Francija. S tem je postala najmočnejša kolonialna sila. V letih 1769 in 1770 sta postali njeni koloniji še Nova Zelandija in Avstralija. Leta 1765 je prišlo do nemirov v britanskih kolonijah v Severni Ameriki, njihovo neodvisnost pa je Velika Britanija priznala leta 1783.

Položaj žensk v Angliji

V Angliji so imele ženske stoletja boljše pravice kot Francozinje ali prebivalke Svetega rimskega cesarstva. Med Elizabetino vladavino so lahko samske ženske imele premoženje, podedovale zemljo in služile denar. Pravno gledano so bile enake samskim ali poročenim moškim, ko so se poročile, pa so te pravice izgubile. Takrat je vse njihovo premoženje, tudi če je šlo za družinsko dediščino, prešlo v roke moža. Družinsko nasilje je bilo dovoljeno, dokler ni motilo javnega reda in miru. Do 20. stoletja je imel moški oblast tudi nad ženinim telesom. V 18. stoletju so nekatere vplivne ženske podpirale umetnost in vodile salone, v katerih so se zbirali vsi pomembni ljudje tistega časa. Najbolj znan je bil krožek Elizabeth Montagu, ki je vodila t. i. »Blue Stockings Society«, nekakšno neformalno žensko družbeno in izobraževalno gibanje.

Alexander Pope

Alexander Pope je bil pomemben pesnik 18. stoletja. Ker se je rodil v katoliški družini, je bil prikrajšan za dobro formalno izobrazbo, saj so bile v Angliji katoliške šole takrat prepovedane. Brati ga je naučila teta, sicer pa je bil samouk. Pri dvanajstih je zbolel za obliko tuberkuloze, ki se je razširila na kosti in deformirala njegovo telo, da je postal grbav in zrasel le do višine 137 centimetrov. Slavo so mu prinesla že prva dela. Navdušenje nad Homerjem ga je privedlo do prevajanja *Iliade*, ki je v šestih delih izšla med letoma 1715 in 1720 ter mu prinesla slavo in denar. Nato se je lotil še prevajanja *Odiseje*. Da bi si olajšal delo, je najel dva pomočnika, kar je zatajil, zaradi česar je izbruhnila afera, ki je načela predvsem njegov ugled, medtem ko mu je pametno sklenjena pogodba z založniki še naprej prinašala zaslužek. Urejal je tudi Shakespearova zbrana dela. Preuredil ali na novo napisal je kar nekaj njegovih verzov, medtem ko je za več kot tisoč verzov trdil, da so tako slabi, da jih Shakespeare gotovo ni napisal, zato jih je nekaj celo izključil iz izdaje. Zaradi slabih odzivov je leta 1728 zbrana dela (brez popravkov) ponovno objavil. V svojih pesmih je Pope ženske obravnaval kot inferiorna bitja, kar je bila verjetno posledica njegovega neuspešnega osvajanja nasprotnega spola. Zanimivo je, da je Pope avtor številnih še danes citiranih izrekov, na primer tudi pri nas znanega »Motiti se je človeško, odpustiti je božansko«.

Teotihuacán

Teotihuacán je mesto v Srednji Ameriki relativno blizu današnje mehiške prestolnice Ciudad de México. V nahuatlu, jeziku aztekov, Teotihuacán pomeni mesto bogov oziroma mesto, kjer ljudje postanejo bogovi. Danes je Teotihuacán arheološko najdišče z največ mezoameriškimi piramidami iz predkolumbovske dobe. V času največjega razcveta je imel več kot 100.000 prebivalcev, meril pa je več kot 20 km², kar pomeni, da je bil večji od Rima. Na zidovih v mestu so našli poslikave, ki prikazujejo tamkajšnje igre z žogo. Na splošno obstaja povezava med igrami z žogo in ritualnim žrtvovanjem. Strokovnjaki predpostavljajo, da so pri Majih poraženci v ritualnih igrah z žogo na koncu izgubili življenje.

19. STOLETJE

V 19. stoletju je prišlo do razpada prvega francoskega cesarstva, Svetega rimskega cesarstva in mogulskega imperija v Aziji. Zmanjšala se je moč Španije, ki je izgubila kolonije v Ameriki. Po drugi strani se je povečal vpliv britanskega imperija, ruskega in nemškega cesarstva, Japonske in Združenih držav Amerike. Britanski imperij se je še posebej hitro širil v prvi polovici stoletja, ko si je priključil Irsko in svojo nadvlado razširil na Kanado, Južno Afriko, Indijo, Burmo in del Afrike. Posledica tega je bila, da je Velika Britanija na koncu obvladovala petino celotne zemeljske površine in četrtno njenega prebivalstva. Stoletje so močno zaznamovala Napoleonova osvajanja. Leta 1905 je Velika Britanija v bitki pri Trafalgarju na jugu Španije pod vodstvom generala Nelsona premagala špansko-francosko ladjevje in Napoleonu preprečila načrtovano invazijo na Anglijo. Napoleon je napadel tudi Rusijo. Zasedel je prazno Moskvo, ruska zmaga nad Napoleonom pa je k uporabi spodbudila tudi ostale narode. Po dokončni britanski zmagi nad Napoleonom je nastopil čas Pax Britannice, obdobje relativnega miru v Evropi, ki je trajalo od leta 1815 do leta 1914. Hkrati je bil to čas gospodarskega razcveta, ki je bil posledica industrijske revolucije, številnih odkritij in izumov, pa tudi izkoriščanja bogastva kolonij. Industrijska revolucija se je začela prav v Angliji in se od tam razširila v druge evropske države, pa tudi v Severno Ameriko in na Japonsko. Zrasle so številne tovarne, v katerih so v neprimernih pogojih delali tudi otroci. Ženske in otroci od petega leta so delali tudi v rudnikih, pogosto po deset ur na dan. Za varnost ni bilo poskrbljeno, zato je veliko rudniških delavcev umrlo v eksplozijah ali se v njih poškodovalo. Delo otrok in žensk v rudnikih je Velika Britanija prepovedala leta 1842. Izumljeni so bili telegraf, telefon, Morsejeva abeceda, žarnica ... Znanost je močno napredovala in postavila temelje za nadaljnji razvoj v 20. stoletju. Za biologijo je bil zelo pomemben Charles Darwin, ki je začetnik teorije o evoluciji.

Robert Browning

Browning je bil znan viktorijanski pesnik. Poročen je bil s takrat precej bolj cenjeno pisateljico Elizabeth Barrett. Leta 1855 je razkrinkal prevaro na spiritualistični seansi, na kateri so med drugimi klicali tudi otroškega duha njegovega sina, ki pa sploh ni umrl kot otrok, in o tem napisal jezno pismo v časopisu.

James Thomson

Thomson je bil pesnik in dramatik, znan predvsem po pesnitvi *Letni časi*, seriji štirih pesmi, ki so jih prvič izdali eno za drugo, glede na letni čas, ki ga opisujejo. Zgledoval se je pri Miltonu, avtorju epske pesnitve *Izgnubljeni raj*, ki je močno zaznamoval angleško in evropsko romantiko. Thomsonu so očitali prenapetost, popačenost in nenaravnost.

Pripravila **Dhyana Mlakar**.